

Les imminències. Màrius Sampere

ANNA MOLLÀ SEL·LÉS

«Vull dir que el poemari es fa flama, automàticament, així que l'obrim. ¿Retorn al bell principi, en cerca de l'essència, del desvetllament? Deu ser per això que la poesia té una certa tendència a la immortalitat. Car la destrucció —la combustió— se situa un pas més enllà de la presència. Tanmateix, ai las!, la immortalitat no exclou l'agonia. Que, de tota manera, crea estil. I ens n'hem de felicitar.»

M. SAMPERE

«Iniciació», pròleg a *Les imminències* (2002)

Les imminències, poemari publicat l'octubre de 2002, és una obra de caràcter metafísic, plena d'imatges insòlites i extremes. De fet, és tant metafísica com física, ja que el poeta, a partir del món del seu voltant, d'allò insignificant, accedeix al món dels grans dubtes sobre la vida. És una constant en tota l'obra de Màrius Sampere (Barcelona 1928): la interpel·lació de l'absolut a través de la quotidianitat.

Les imminències s'obre amb «Iniciació», un pròleg que invoca, d'entrada, la caiguda del llamp; el llamp com a imminència («Què més imminent que la caiguda del llamp?»), símbol alhora d'il·luminació i de destrucció. El llamp representa, doncs, la llum procedent d'esferes superiors que ens pot permetre de veure les respostes a les preguntes transcendents («Igual que els poemes, que no es generen espontàniament sinó que vénen de lluny. És a dir, predeterminats, es congrien a dalt, es desplomen perquè no poden suportar tant de pes —l'acumulació del sentit— i davallen fugint del poder creador»). Però el llamp també comporta l'altra cara de la moneda: la fatalitat irredimible («El cas és que el monstre, en clau de bellesa, l'aberració, l'harmonia que supera el propi límit, s'atansa irrevocablement»). Així doncs, Sampere de bon principi ens adverteix que es tracta d'una poesia del clam humà, potent i sord, que no pretén trobar un sentit a la vida, convençut com està que «la vida és això tan imprecís, tan fet amb els peus».

A partir d'aquí, el llibre recull 64 poemes estructurats, segons criteris temàtics i formals, en quatre parts: «Revelacions», «Nocturnals», «Estigmes» i «Annex per a cinc presències».

A «Revelacions», el poeta busca respostes metafísiques, la qual cosa el duu a establir una comunicació, fins i tot a interpel·lar —conscient de la inutilitat de l'acte—, una instància superior sobre el seu disseny de salvació. Per tant, no és estrany que hi proliferin interrogacions com: «Jo?, què vol dir jo?/ I què vol dir

cap mal?» («Hàlit»); «No hi és, l'obscuritat?» («Apèndix»); «on ets?, on ets?./ on ets?, i cap resposta/ no s'alcí de la terra/ llevat d'una flor» («Mai no arribarà la fi del món»); «Recordar allò viscut/ o esperar més vida./ de què diable es tracta?»; «¿Hem nascut per veure com tornava/ al seu fons, on m'invento la vida?» («Revelacions»); «¿Quin pensament no es compon/ d'infinit pensaments?» («Quin pensament?»); «Què més hi ha/ per terra? Fins i tot pel cel?» («Basta un sol instant»). Així mateix, «Estelles» és un retret a Déu per haver carregat el poeta amb el pes de la responsabilitat metafísica: «Oh Déu, ¿per què has profanat la meua tomba/ amb un raig de llum? ¿Qui sinó Tu/ despertà el monstre jacent/ amb un bes d'amor? ¿Qui m'ha privat/ d'aquell repòs perpetu/ sense ales ni rodes?». També a «Innocència», el poeta busca alliberar-se d'aquesta càrrega feixuga, per retrobar la pau d'esperit pròpia dels innocents: «¿On trobar/ un lloc, un pedrís, una taverna/ per reposar de Déu?». Aquesta primera part del poemari es tanca amb «Nihilisme», en què finalment —com ja s'anunciava de bon principi amb el vers «designares públicament el zero pur», a «Un matí d'oratge», el poema que obre el llibre— el poeta conclou: «Sé prou bé que cap ull/ celeste no m'observa», ja que «si sumo/ el meu acte generós/ al seu ull perdut, em dona zero». Així, el zero és la xifra, perquè la filosofia expressada en vers tendeix al nihilisme.

Sampere es manté escèptic davant l'absolut: tot i que el seu objectiu principal és la recerca dels valors absoluts, considera que no existeixen. És a dir, té un punt de vista bàsicament nihilista i, no obstant això, en la seva creença que no som res, considera que som el màxim que podem ser. En aquesta contradictòria i conflictiva relació amb l'Absolut, Déu o el Creador, Sampere practica un misticisme total, en què anhela trobar la fórmula que unifica totes les formes de l'Univers a través de la poesia. Per això es tracta d'una poesia de la interrogació i, alhora, de l'acabament de les poques certeses que puguem tenir. Certament, la idea de Déu travessa tot aquest poemari; tanmateix, és la idea particular que el poeta en té: Déu és pertot, és el Tot i el No-res, i la relació amb l'home és sempre conflictiva, amb una tensió irresoluble que el condueix, al capdavall, a ser una joguina «de fabricació pirata» a les mans de Déu, que només té «la dèria/ de no servir de res».

En la segona part, «Nocturnals», trobem els poemes més problemàtics i durs, ja que el poeta no creu en el Déu cristià dominant —única presència i possibilitat de la Terra— i, conseqüentment, tampoc no creu en la salvació. Per tant, s'exclou del discórrer del món: «Cada món que rodola/ topa prèviament amb el meu front» («La Pregunta il·lumina la Terra»); «Perquè, en veritat et dic que tu/ no formes part del món. El món és fora./ talment la sang que escups, la sal que sues» («Nadala»); «m'ha fet fora (ell ja era fora, mentrestant)/ de mi, quan érem dins./ l'un de l'altre. Però mai/ no fórem dins. Sempre/ som, estètics, a l'entrada» («Refracció»). En aquesta segona part constata la solitud de l'home —«Ara és diferent, ara estem sols/ i ja no cal mentir» («Mecanisme»); «Del cim dominant,/ avui, dia múltiple d'u, davalla/ l'àngel de la solitud» («Punt zero») —, així com la intranscendència de la vida humana —«admeto que la vida/ és haver de respirar» («Estació») — i la seva immortalitat —«una veu/ que diu: encara visc, i diu:/ i no viuré» («Insomni»); «ara tots nosaltres/ tenim al fons dels ulls/ els espies del temps que no vindrà» («Presagi»); «el temps, el moribund, ens concedeix, a cadascú/ un dit de vida» («Nocturnal»).

Tanmateix, Sempere s'aferra a la creença en un déu natural, una entitat que ens sotja i vigila, i que assegura una certa harmonia natural. Així a «Estigmes», la tercera part del poemari, ens aporta els senyals que el duen a aquesta possibilitat. Hi proliferen els elements naturals: mosquits, llambrics, arbres, boscos, el riu Besòs, formigues, deserts, onatges, ramats, diluvis; «gossos, gats i micos i cavalls, escarabats,/ amanites, falcons, llambrics, espiadimonis,/ lluços, tots convidats a la taula, ferotges i mecànics» («Carnació»), i el poeta afirma que «els llamps seran els únics a il·luminar la Terra» («Claror»). És clar que, la solució metafísica en aquest poder natural no alleugereix les penalitats humanes, però obre una porta a l'esperança: «La natura és tan cruel/ que havia de ser bella;/ la vida és tan absurda/ que algun sentit ha de tenir» («Antinòmia»). I si l'home és un element més de la natura, pot afirmar: «Oh Ment,/ no preguntis més:/ jo sóc la resposta» («Índex»).

Sempere és un ferm convençut que el Déu que ens han venut, simple idea mental, ha mort. Palesa en els seus versos que l'única veritat és la nostra, i que la mort s'acaba en nosaltres. En la darrera part del llibre, en els cinc poemes que formen «Annex per a cinc presències» —els més extensos de tot el poemari—, això s'evidencia especialment: «Jo sóc el qui es menja viu al seu racó/ separat de la llum, m'escuro,/ conspiro i faig flor. Calleu!».

Aquesta actitud relativista i qüestionadora, de pessimisme humanista i, alhora, de vitalisme respon a la crisi de valors de l'època actual. Sempere es mou entre l'enfrontament i la descreença, trepitjant un terreny insegur i interrogant-se constantment, instal·lat en el dubte i la recerca permanents.

D'altra banda, la base metafísicomoral de Sempere té uns fonaments fisiològics insistents (sobretot referents al cos humà: els mocs, la femta) i també es basteix amb al·lusions surreals transcendentals, com en el poema «Els ulls», una constant en la seva obra. També les molles i les flors són recurrents en la poesia de Sempere, com a símbols de la fragmentació dolorosa, del trencament sense aturador, de l'anhel impossible d'esdevenir centre quiet.

Els poemes de Sempere, plens d'imatges i metàfores, són un xoc de sensacions, un espasme més que un gest enraonat. D'altra banda, es regeixen per la contradicció, i no pas per la lògica; de la mateixa manera que prenen forma d'abstracció més que no de figuració. I, sobretot, volen abastar allò transcendent, encara que sigui mitjançant allò puntual. L'objectiu és transportar-nos a l'essència de l'home, al reconeixement dels seus límits i a la seva projecció infinita. Sempere veu el fracàs absolut de la humanitat i ja no creu ni en l'home; no obstant això, tot i que és conscient de l'abocament a l'extinció, es lliura a la vida com a única idea per la qual cal sobreviure. L'home és vist com la conjunció de moltes recerques i de molts perquè. La llum, la mort i el jo són els grans eixos, i *home*, *Déu* i *món*, els mots recurrents.

D'aquesta manera, si a *Les imminències* Sempere parteix de la realitat, de l'emoció, de l'experiència per encaminar-se cap al transcendent i sublimar allò insignificant, la forma dels seus poemes, en vers lliure, persegueix accentuar aquests moments, tallar-los. Per això prioritza el ritme i prescindeix de la mètrica i la rima, creant una poesia musical neexpressionista, en què no hi ha armadura, en què contínuament hi ha modulacions, molta síncope i molta dissonància.

En conclusió, la lectura de *Les imminències* és un viatge abstracte fins a no-saltres mateixos i una clara rebel·lió davant els valors culturals i morals que ver-tebren la poesia catalana moderna: el sentit del pudor, el seny, la lògica progres-siva i l'estaticisme. És un cant a la sinceritat, l'autenticitat, la incertesa i la contradicció —el contrasentit és la gran llei que governa la realitat i, per tant, la vida és un tot que conté totes les possibilitats. Els seus poemes traspuen llibertat, malgrat el sentit negatiu i fosc de l'existència que transmeten, i defugen la hipocresia social, els elements repressius i les visions falsejades de la realitat última de la vida. Per tant, entronca amb la tradició vitalista que té el seu màxim exponent en Henri Bergson i la seva concepció de l'*élan vital*: clima de desconfiança davant la raó científica, acceptació de la intuïció com a mode superior de coneixement i plantejament de la vida com a realitat dinàmica, canviant i fugissera.

Amb paraules de Jaume Subirana: «La poesia de Màrius Sampere és obs-essiva i tumultuosa. Parteix d'un seguit de motius recurrents (el naixement i la mort, les figures del jo i el seu Altre, de la mare, de Déu i el Diable), es cons-trueix en espiral al voltant de la paradoxa o d'una lògica als límits de la lògica poètica convencional, amuntega temes i situacions, pren una forma esqueixada més semblant al balbuceig que no a la confiada gramàtica postsymbolista, i mira de dir una realitat inabastable amb paraules, però que això no obstant les paraules apamen i basteixen alhora. Perquè per a Sampere la poesia és, sobretot, invocació. El poeta escriu il·luminat, embriagat, des del centre d'un secret que ell mateix no acaba de copsar però que transporta i cosifica.»

BIBLIOGRAFIA

- ABRAMS, D. S., «Història d'un poeta» a M. Sampere, *Si no fos en secret*, Proa, Barcelo-na, 1999.
- , «Pròleg» a M. Sampere, *Demiúrgia*, Columna, Barcelona, 1996.
- , «Tot és fruita», *Avui*, 28 de desembre de 2003.
- CASTILLO, D., «Els últims astres de l'acronia», *Avui*, 4 de maig de 1995.
- GENOVÉS, M. D., «Reconeixement tardà d'un poeta marginat», *Diari de Barcelona*, 6 de juny de 1989.
- GOMILA, A., «Saber que hem perdut», *Avui*, 25 de desembre de 2003.
- LLAVINA, J., «Les molles de Déu», *Avui. Suplement Cultura*, 28 de novembre de 2002.
- LLORCA, V., «Conclusions» a *L'obra poètica de Màrius Sampere (Assaig de revisió de realisme històric)*, Columna, Barcelona, 1989.
- SAMPERE, M., *Les imminències*, Proa, Barcelona, 2002.
- , «La poesia submergida», *Cultura* (núm. 12), març de 1988.
- , «De Màrius Sampere a Richard Wagner», *El Temps* (núm. 261), 19 de juny de 1989.
- SUBIRANA, J., «Invocació del mitjancer. Sobre la poesia de Màrius Sampere» a M. Sam-pere, *Si no fos en secret*, Proa, Barcelona, 1999.